

KUNSTEN

[K] EEN HUIS VOL VREEMDEN EN EEN HOOFD VOL VRIENDEN. DE ZACHTMOEDIGE WERELD VAN ZANGERES EEFJE DE VISSER

“De muren zijn nog heel, maar de kamers zijn kapot”, zong de Nederlandse Eefje de Visser (1986) op haar debuut-cd *De koek* (2011). Het is een zin die, met een beetje goede wil, ook op haar “kleine liedjes” van toepassing is. Je kunt er nog wel de contouren van een traditionele song in herkennen, maar binnenin is alles dermate drastisch vertimmerd dat je ze, zeker in het Nederlandse taalgebied, nergens mee kunt vergelijken.

De muziek van Eefje de Visser, een Haagse die door een samenloop van omstandigheden in Utrecht belandde en in 2009 de Grote Prijs van Nederland won, heeft volstrekt niets met kleinkunst of chanson te maken. Op stilistisch vlak leunen haar composities sterk aan bij Angelsaksische indiepop à la Leslie Feist, al vallen op haar platen net zo goed echo's uit folk en jazz te ontwaren. Op haar jongste cd *Nachtlicht* (2016) trekt ze dan weer resoluut de kaart van de elektronica en bedient ze zich veelvuldig van synthesizers en drumcomputers. De instrumentale invulling van haar liedjes varieert van spartaans tot gelaagd en ook de *flow* van haar werk is sinds 2011 aanzienlijk geëvolueerd. “Vroeger zong ik vierkant, nu in

golfbewegingen”, verklaarde ze hierover in een interview.

Waar De Visser zich aanvankelijk aandiende als een ambachtelijke soloartieste, maakt ze tegenwoordig deel uit van een heuse band. Die groepsdynamiek heeft haar muziek niet alleen kleurrijker en energiekeer gemaakt, haar songs refereren nu occasioneel ook aan *tropical house* en *dubstep*, genres die je veeleer met Britse artiesten als FKA Twigs of Jamie XX dan met chanteuses van boven de Moerdijk associeert.

Bij een eerste onderdompeling in het universum van Eefje de Visser valt vooral haar zachtmoedige, dromerige manier van zingen op. Haar stem gaat op in het geheel en is een instrument tussen de andere, zodat de inhoud het aanvankelijk lijkt te moeten afleggen tegen klank en sfeer. Dat is ook het geval op *Nachtlicht*, waar de productie meer dan ooit een bepalend onderdeel van de muziek is geworden.

Voor haar teksten put De Visser uit alledaagse gebeurtenissen. Niettemin slaagt ze erin het triviale vanuit een verfrissende invalshoek te bekijken. Haar nummers mogen dan al een raadselachtige indruk maken en een beroep doen op de verbeeldingskracht van de luisteraar, betekenisloos zijn ze in geen geval. De artieste zingt zoals ze denkt en springt daarbij van de hak op de tak. Psychologische processen verlopen nu eenmaal zelden lineair: ze hebben een

Eefje de Visser, Foto Sander Vermeer.

eigen logica die de toehoorder bevreedt, maar waarin hij tegelijk het onafgebroken gezoem in zijn *eigen* hoofd herkent.

Eefje de Visser kneedt de vorm van haar liedjes volgens haar eigen artistieke noden en soms heeft ze er moeite mee haar zinnen in het metrum geperst te krijgen. Dat verklaart wellicht waarom ze een, althans voor ons taalgebied, unieke frasering heeft ontwikkeld. Die vraagt enige moeite van het publiek, maar Eefje de Visser vertrouwt consequent op haar intuïtie: “Als ik wil kan ik alles doen wat ik wil”, stelt ze in ‘Alles doen’.

Schrijven doet de Nederlandse zangeres vanuit haar onderbewuste. Zelf spreekt ze over een even chaotisch als ongrijpbaar proces van schrappen, toevoegen en weer schrappen. De Visser laat zich leiden door de beeldende kracht van de taal. Dat is geen toeval: oorspronkelijk wilde ze illustratrice worden. In nummers zoals ‘Luister’ associeert ze er vrolijk op los: “Jij stal nog harten / Ik brak ze / Daar brak ik mijn hoofd nog over.” Woorden worden gekozen om hun specifieke klankkleur en lokken elkaar uit (“Ik hoop dat ik hoop heb / Wil dat ik door wil”).

Door op een speelse manier met taal om te gaan komt Eefje de Visser voortdurend bij verrassende beelden (“Ik slaap alle moed bij elkaar”) en contrasten uit (“Je houdt mijn adem vast / Je laat

mijn handen los”). Ze drukt zich uit in voortijdig afgebroken zinnen en stokkende gedachtestromen: “Als ik dit doe / Maak je niet druk/ Als ik begin / Dan is het omdat” klinkt het warrig in ‘Genoeg’. Haar monologues intérieurs monden dan ook zelden of nooit uit in keurig afgeronde verhaaltjes. De Vissers songs zijn als legpuzzels waarin stukjes lijken te ontbreken. Ze zijn fragmentarisch en versplinterd, laten dingen ongezegd en rekenen op de luisteraar om de schijnbaar lukraak geplaatste punten met elkaar te verbinden.

Met haar fluisterzachte, lichtjes hese stem roept de zangeres een wereld op die zowel persoonlijk als intiem is en waarin veel wordt gemijmerd, geobserveerd en geanalyseerd. Op *Het is*, haar introverte tweede langspeler uit 2013, die tot stand kwam na het afbreken van een langdurige relatie, heeft ze het over hechten en loslaten en legt ze haar ziel bloot zonder zich aan dramatiek te bezondigen.

Eefje de Visser diept herinneringen op uit een tijd waarin alles anders was, maar net als Elliott Smith kiest ze bewust voor het understatement. Naar haar eigen zeggen schrijft ze ook wel uit woede en frustratie. Alleen valt dat uit haar bedaarde droompop zelden af te leiden. De artieste creëert afstand door zichzelf te observeren, als door de lens van een camera. “Ik zie het mezelf zien”, zingt ze ergens. En: “Ik heb ons aan de kant zien staan.”

Soms kiest ze zelfs voor een panoramische gezichtshoek, alsof ze de samenleving van ver overschouwt maar er niet zelf aan deelneemt: “We keken over het leven van de mensen in de stad”, luidt het in één van de tracks uit *Nachtlicht*.

Die langspeler klinkt overigens kosmopolitischer dan zijn twee voorgangers. Veel van de songs ademen de uitbundigheid en energie van Barcelona, de stad waar ze werden bedacht. Die plek verklaart misschien ook waarom zee en water steeds terugkerende symbolen voor rust en escapisme zijn. Hoewel, de branding klinkt De Visser, als Nederlandse met een zus die in Scheveningen woont, sowieso vertrouwd in de oren. “Soms kijk ik om naar de Noordzee en dan duik ik kopje onder / Zo het zand uit m’n haar onder water / Daar waar ik mezelf niet hoor.”

Ook in andere liedjes heeft de zangeres de neiging zich van de wereld af te schermen en in haar schulp te kruipen: “Ik hou mijn ogen dicht en mijn adem in” (‘Hartslag’). Dat leidt niet alleen tot zelf gekozen immobiliteit (“Ik zit stil / Compleet van de wereld / En vergeten wat ik wil”), maar benadrukt ook haar behoefte aan zelfbeschikking (“Het einde van de middag is nog niet in zicht / En tot die tijd ben ik van niemand”).

Doen alsof is in Eefje de Vissers werk een steeds terugkerende activiteit. Kost het de zangeres moeite zich aan de gedragscodes van de samenleving aan te passen? Of wil ze liever niet te veel in haar kaarten laten kijken? “Ik doe graag alsof ik dwars door het bos ook de bomen zie”, bekent ze in ‘Schip’, suggererend dat ze haar onvolkomenheden het liefst voor de buitenwacht verborgen houdt.

Wanneer ze het over de liefde heeft, overstijgt De Visser met gemak de romantische clichés van de meeste van haar collega’s. “Laten we verder gaan / Tot jij alles verteld hebt / En ik alles gehoord”, stelt ze voor in ‘Naast me’. In ‘Luister’ formuleert ze het zelfs nog eenvoudiger: “Ik wil zo ver als ik kan met jou”. Maar doorgaans kampt ze met het onvermogen tot communicatie: “We praten door elkaar en zitten in de knoop”, stelt ze vast in ‘Jong’. En ook: “Je sluit je af en verzwijgt luidruchtig wat je mist.” Soms zijn geliefden als wilde dieren die elkaar onwennig van een afstand gade slaan: “Ik ken jou / Jij kent mij / We wachten allebei af.” Maar vaker nog worden de songs overschaduwd door het besef dat je de ander

onmogelijk kunt kennen of doorgronden: “Je begrijpt mij / Ik begrijp jou niet / Ik denk dat je meeleeft / Maar ik weet het niet zeker.”

In de liedjes van Eefje de Visser is de enige zekerheid dat er geen zekerheden zijn. Vooral de onbetrouwbaarheid van het geheugen werkt desoriënterend (“Ik ben vergeten hoe we gegaan zijn”). Die amnesie leidt niet alleen tot aardrijkskundige verwarring, ze berooft de ik-persoon uit de liedjes ook van haar verleden en dus van ieder houvast: “Niets van wat er bewaard bleef onthield ik / Of misschien vertrouw ik m’n geheugen niet / Maar hier ligt niets opgeslagen.”

Ook bestaat er in het artistieke universum van De Visser een aanzienlijk verschil tussen de innerlijke en de uiterlijke werkelijkheid. In ‘Trein’ bekent de zangeres: “Ik had een huis vol vreemden en een hoofd vol vrienden”. Zo laat ze haar gedachten om de haverklap onverwachte zijwegen verkennen en voorziet ze haar songs van grillige spanningsbogen. Maar ook al is de zangeres opvallend visueel ingesteld, als luisteraar kun je je niet van de indruk ontdoen dat haar wereld er uiteindelijk één is die enkel uit woorden en leestekens is opgetrokken. Of zoals ze aangeeft in ‘Staan’: “Onze zinnen beginnen en eindigen / Ik hoor een punt.”

Dat laatste is, gezien haar leeftijd, wellicht voorbarig. Laten we het maar houden op: een nieuwe golfbeweging.

DIRK STEENHAUT

www.eefjedevisser.com